

Jan Charytański

"Emanzipation und Religionsunterricht", Wolfgang Offele, Zürich-Einsiedeln-Köln 1972 : [recenzja]

Collectanea Theologica 45/2, 210-211

1975

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

logii, religioznawstwa, filozofii itp. Toteż zaplecza teoretycznego tak pojętej nauki religii nie stanowi już katechetyka w jej tradycyjnym ujęciu, ale pedagogika religijna, odnośnie której autorzy znów nie są zgodni w określeniu jej istoty i metod badawczych.

W wielu artykułach obok analiz obecnej rzeczywistości społecznej, szkolnej i religijnej, odnajdujemy analizy historyczne zarówno kierunków katechetycznych i pedagogicznych, jak stosunku Kościoła do państwa, przede wszystkim do szkoły. Już w tym samym tomie redaktor umieścił parę modeli nowego ujęcia lekcji religii, choć temu zagadnieniu zostały poświęcone dalsze tomy tej imponującej pozycji.

Całość jest jednak zbyt przeniknięta problematyką specyficzną dla RFN, co słusznie zarzucił w swym artykule G. Hansemann. Ponadto ciąży nad pozycją „gruntowność” niemiecka. Toteż książki tej nie da się przeczytać jednym tchem. Można ją studiować jedynie etapami, jak to zresztą radzi we wstępie redaktor. Czy jednak jest celowe polecać ją polskiemu czytelnikowi? Wydaje mi się, że tak, jakkolwiek z wieloma sformułowaniami nie można się zgodzić, choć pozornie poruszone zagadnienia nie odnoszą się do naszej katechezy parafialnej. W rzeczywistości bowiem dzięki temu „symposium” skrajnych pozycji i wypowiedzi dostrzegamy troskę o dostrzeżenie zapotrzebowania współczesnego społeczeństwa, jak również jednostki, oraz pewne światło w naszej drodze ku katechezie „wiernej człowiekowi”.

ks. Jan Charytański SJ, Warszawa

Wolfgang OFFELE, *Emanzipation und Religionsunterricht*, Zürich—Einsiedeln—Köln 1972, Benziger Verlag, s. 123.

Katecheza czy też nauczanie religii lat siedemdziesiątych uwrażliwione jest na problemy ludzkie. Wśród nich pojawia się ostatnio coraz częściej zagadnienie „emancypacji”. Określenie to u nas w Polsce, zwłaszcza od okresu pozytywizmu, ogranicza się w potocznym brzmieniu do problemu równouprawnienia kobiet. W rzeczywistości określenie powyższe obejmuje bogaty zakres zagadnień socjopolitycznych i psychologicznych. Odnosi się ono zarówno do wyzwolenia, zdobycia równych praw tak klas uprzednio upośledzonych, jak również narodów czy grup etnicznych pozbawionych prawa samostanowienia. Z drugiej strony określenie powyższe obejmuje także problemy wewnętrznej jedności człowieka w odniesieniu do presji systemów ideologicznych, religijnych, czy wreszcie w stosunku do ujęć wolności człowieka, jakie niesie ze sobą psychoanaliza. Wszystkie te problemy wraz z określeniem „emancypacja” weszły do tematyki badań pedagogiki religijnej, nie ma jednak dotychczas pozycji ujmującej poruszone zagadnienie całościowo. Konsekwentnie istnieje pewna niejasność terminologiczna, jak również dostrzega się ujęcia niejednokrotnie przeciwstawne. Redaktor omawianej obecnie pozycji postanowił w pewnym sensie zarządzić potrzebie chwili. Oczywiście, nie tylko chodzi o rozwiązanie problemu, ile raczej o właściwe ustawienie płaszczyzny dyskusji i badań.

Pozycja obejmuje sześć artykułów pedagogów katolickich i protestanckich. Niektóre z nich były już uprzednio publikowane. Redaktor uznał jednak, że w tego typu opracowaniu winny ukazać się ponownie.

Autorzy we wspomnianych artykułach poruszają zagadnienia ogólniejsze, jak na przykład wzajemny stosunek „emancypacji” i religii czy bardziej szczegółowo chrześcijaństwa. Bardzo często w wielu artykułach z różnych punktów widzenia powraca zagadnienie „emancypacji” w jej odniesieniu do zbawienia. Temu zagadnieniu poświęcono również osobny artykuł. Konsekwentnie szukają autorzy światła w Starym i Nowym Testamencie, czy wreszcie w historii Kościoła. W rozważaniach pojawiają się ponadto oświelenia bardziej filozoficzne, socjologiczne czy też psychologiczne. Jakkolwiek zagadnie-

niu „emancypacji” w nauczaniu religii poświęcono jeden tylko artykuł, pytanie o miejsce i rolę problemu „emancypacji” w wychowaniu religijnym przynika wszystkim wypowiedzi.

Co prawda autorzy recenzowanej pozycji omawiają jedynie „nauczanie religii”, a nie katechezę w ścisłym tego słowa znaczeniu, niemniej problematyka przez nich poruszona posiada duże znaczenie również dla naszych ujęć katechezy. Zagadnienie prawdziwej wolności człowieka jest przecież istotnym elementem w wychowaniu religijnym. Toteż można omawianą pozycję polecić przede wszystkim wykładowcom katechetyki i pedagogiki religijnej.

ks. Jan Charytański SJ, Warszawa

Peter JANSEN (wyd.), *Erfahrung und Glaube. Handreichung zu einem Lehrplan für den katholischen Religionsunterricht an Grundschulen*, Zürich—Einsiedeln—Köln i Hannover 1971, Benziger Verlag — Schroedel Verlag, s. 155.

Zarówno *Zum Religionsunterricht morgen*, jak *Emanzipation und Religionspädagogik* rozpatrywały zagadnienie współczesnej nauki religii w szkołach publicznych od strony teoretycznej. Obecnie omawiana pozycja jest próbą realizacji praktycznej nowego ujęcia zadań i form nauki religii w szkole.

W związku z reformą szkolnictwa podstawowego władze kraju Nadrenii i Westfalii zwróciły się do nauczycieli religii o wypracowanie nowego programu nauczania religii odpowiadającego nowym programom szkolnym. Powstały dwa zespoły, katolicki i ewangelicki, dla zastąpienia programu z r. 1967 nowym programem. Prace obu zespołów były jednak zsynchronizowane dzięki obecności przedstawiciela innego wyznania. Obecnie recenzowana pozycja stanowi przedłożenie wypracowanego programu, jak również podaje jego teoretyczne uzasadnienie.

Nowy program odcina się zasadniczo od katechezy przepowiadania, katechezy indukcyjnej, a określa się jako nauczanie religii sytuacyjne. Rozumie pod tym określeniem nauczanie religii, którego cel stanowi wprowadzenie w religijne zrozumienie świata, jak również w biblijno-chrześcijańskie rozwiązywanie problemów ludzkich. W takim ujęciu problemy ludzkie stają się przedmiotem nauczania, a uczeń ujmowany jest przede wszystkim od strony swego człowieczeństwa. Główną zaś podstawą nauczania są ludzkie i religijne doświadczenia dziecka wyrażane i tłumaczone w procesie nauczania.

Uczestnicy prac zespołu usiłowali oprzeć swój nowy program o zasady teorii *curriculum*, jakkolwiek podkreślają, że program ich jest właściwie tylko pierwszą próbą wprowadzenia powyższych zasad do programowania nauki religii. Toteż wiele uwagi poświęcają określaniu celów głównych, częściowych, tak zwanych kwalifikacji i dopiero we funkcji tych celów ustalają materiał nauczania. Obok tak pojętej nauki religii w szkole zakładają ponadto istnienie parafialnej katechezy służącej bardziej przepowiadaniu i wprowadzeniu w życie sakramentalne.

Redaktor włączył również przykładowo cztery „modele” nauki religii. Dla dostrzeżenia specyfiki nowego programu istotne są właśnie wspomniane modele. Model przewidziany dla pierwszej klasy (dzieci sześciolatek) pragnie sprostować u dzieci zbyt magiczne ujmowanie zdania „od Boga wszystko pochodzi”. Model dla drugiej klasy podobnie prostuje pojęcie wszechobecności Bożej, oczyszczając je ze zbyt realistycznych elementów, właściwych myśleniu małego dziecka. Dwa następne modele dla klasy trzeciej i czwartej opierają się przede wszystkim na materiale biblijnym Starego i Nowego Testamentu. Celem ich jednak nie jest „nauka o Bogu” ale w klasie trzeciej stosunek dzieci do ludzi „z marginesu”, w klasie czwartej zrozumienie opowiadań o wyzwoleniu Izraela. W tym ostatnim wypadku korzystają przede wszystkim z porównania przekazu Jahwisty i kapłańskiego.

Omawiany projekt jest tylko próbą. Obecnie opracowuje się tak zwany